

УДК 342.1:352

Курило Володимир Іванович

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НААН України, Заслужений юрист України,
завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Kurylo Volodymyr

*Doctor of Science of Law, Professor,
Corresponding Member of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
Honored Lawyer of Ukraine,
Head of the Department of Administrative and Financial Law
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0003-1268-801X*

Мушенко Віктор Васильович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та процесу
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Mushenok Viktor

*Doctor of Science of Law, Professor,
Professor of the Department of Administrative Law and Process
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: 0000-0003-0411-7567*

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-1-9572

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИКАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL PRINCIPLES OF EXECUTION OF AUTHORITIES BY REPRESENTATIVES OF LOCAL GOVERNMENT BODIES UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Анотація. У статті досліджено нормативно-правові акти, що регулюють виконання повноважень депутатами місцевих рад, сільськими (селищними) та міськими головами і їх заступниками, секретарями відповідних рад, іншими посадовими особи місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану на тимчасово окупованих територіях нашої держави. Здійснено аналіз доктринальних позицій щодо особливостей діяльності органів місцевого самоврядування, реалізації їх повноважень у період до та після початку війни. Визначено доцільним дослідження наявності чи відсутності правових підстав щодо відмови від виконання своїх повноважень та уникнення вчинення зради та колабораціонізму представниками органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях. В результаті аналізу законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. ст. 78, 79), «Про правовий режим воєнного стану» (ст. 50), «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ст. 20) встановлено відсутність повноважень депутатів місцевих рад щодо саморозпуску та можливостей самостійного відсторонення себе сільськими, селищними, міськими головами, секретарями відповідних рад та іншими посадовими особами місцевого самоврядування від виконання своїх повноважень на тимчасово окупованих територіях. На підставі аналізу Кримінального кодексу України (ст. ст. 111, 111-1) визначено правові наслідки добровільної співпраці чинних посадових осіб органів місцевого самоврядування із призначеними окупаційними військами представниками місцевої влади та безпосередньо з військами агресора, які кваліфіку-

ються як гії на підтримку ворога: державна зрада та колабораційна діяльність. Визначено можливим утримуватись від участі у роботі місцевої ради та діяльності її робочих та виконавчих органів на тимчасово окупованих територіях, що не вважається за чинним вітчизняним законодавством державною зрадою чи колабораційною діяльністю.

Ключові слова: голова територіальної громади, державна зрада, депутат місцевої ради, колабораційна діяльність, окупація, органи місцевого самоврядування, правовий режим воєнного стану.

Summary. The article examines the normative legal acts that regulate the exercise of powers by deputies of local councils, village (village) and city heads and their deputies, secretaries of the respective councils, and other officials of local self-government in the conditions of the legal regime of martial law in the temporarily occupied territories of our state. An analysis of the doctrinal positions regarding the peculiarities of the activities of local self-government bodies and the exercise of their powers in the period before and after the beginning of the war was carried out. It was determined to be appropriate to study the presence or absence of legal grounds for refusing to exercise their powers and avoiding committing treason and collaborationism by representatives of local self-government bodies in temporarily occupied territories. As a result of the analysis of the laws of Ukraine «On local self-government in Ukraine» (Articles 78, 79), «On the legal regime of martial law» (Article 50), «On service in local self-government bodies» (Article 20) it was established that there is no the powers of deputies of local councils regarding self-dissolution and the possibility of self-removal by village, settlement, city heads, secretaries of relevant councils and other officials of local self-government from exercising their powers in temporarily occupied territories. Based on the analysis of the Criminal Code of Ukraine (Articles 111, 111-1), the legal consequences of the voluntary cooperation of current officials of local self-government bodies with representatives of the local government assigned to the occupying forces and directly with the troops of the aggressor, which are qualified as actions in support of the enemy, are determined: state betrayal and collaborative activity. It has been determined that it is possible to refrain from participating in the work of the local council and the activities of its working and executive bodies in the temporarily occupied territories, which is not considered treason or collaborative activity under current national legislation.

Key words: head of the territorial community, treason, deputy of the local council, collaborative activity, occupation, local self-government bodies, legal regime of martial law.

Постановка проблеми. Поетапна реалізація основних засад Концепції реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади від 01.04.2014 [1], завершення у 2020 р. першого етапу адміністративної реформи децентралізації, проведення місцевих виборів на новій територіальній основі громад та районів, заклали основу ефективного функціонування в умовах воєнного стану такої самоорганізації суспільства в Україні, як місцеве самоврядування. Набутий досвід формування та удосконалення нормативно-правових засад децентралізації публічного управління та реалізації громадянським суспільством завдань реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади, а також перерозподіл організаційно-управлінських повноважень на користь органів місцевого самоуправління, відіграв досить важливу роль згуртованості членів територіальних громад щодо протидії ворожому вторгненню на територію нашої держави після 24.02.2022 р.

Наразі в Україні в умовах воєнного стану продовжується процес вдосконалення адміністративно-правових механізмів місцевої демократії щодо відкритості й прозорості діяльності органів місцевого самоврядування. Значною активністю відзначається робота цих органів у постраждалих від ворожої агресії територіальних громадах, які та після звільнені від окупації, розпочали відбудову власної інфраструктури власних громад, при цьому забезпечуючи обстеження пошкодженого житла, оцінювання збитків, отримання та розподіл від держави ресурсів для відшкодування завданої шкоди.

Однак, слід звернути увагу на той факт, що в результаті просування ворожих збройних формувань по території нашої держави, окремі населені пункти Київської, Харківської, Чернігівської, Херсонської та інших областей опинилися під тимчасовою російською окупацією. Виходячи з такого стану справ на тимчасово окупованих територіях, перед депутатами місцевих рад, сільськими (селищними) та міськими головами і їх заступниками, секретарями відповідних рад, іншими посадових осіб місцевого самоврядування виникла проблема неможливості належним чином виконання своїх повноважень.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемні питання правовідносин функціонування органів місцевого самоврядування, реалізації їх повноважень у період до початку війни, а також в умовах правового режиму воєнного стану та відновлення місцевого самоврядування на деокупованих територіях досліджувало ряд вітчизняних науковців-правників таких як П. В. Діхтієвський, Ю. Ю. Бальцій, О. В. Батанов, І. А. Віштак, І. В. Дробуш, М. М. Іваненко, Т. О. Карабін, В. С. Кобрин, В. І. Курило, В. В. Мушенко, В. Й. Пашинський, К. В. Семчинський, О. М. Ситніченко, В. Д. Шаповал та інші.

Зокрема, Іваненко М. М. дослідив особливості та визначив перспективи адміністративно-правового регулювання органами місцевого самоврядування діяльності суб'єктів господарювання на території громад як основи публічно-приватного партнерства [2]. Курило В. І. та Мушенко В. В. провели

ряд комплексних досліджень організаційного та фінансового впливу органів місцевого самоврядування на стан розвитку територіальних громад [3]. Кобрин В. С. дослідив особливості реалізації повноважень посадовими особами територіальних громад в умовах правового режиму воєнного стану, визначив не врегульовані законодавством способи діяльності органів місцевого самоврядування у зв'язку з ворожим повномасштабним вторгненням [4] тощо.

Однак у працях названих вище та інших науковців, недостатньо дослідженими залишаються питання правового регулювання підстав та способів продовження виконання (чи відмови від виконання) представниками самоврядних органів своїх повноважень на тимчасово окупованих територіях.

Метою статті є здійснення аналізу законодавчого регулювання чинних приписів щодо виконання повноважень депутатами місцевих рад, сільськими (селищними) та міськими головами і їх заступниками, секретарями відповідних рад, іншими посадовими особи місцевого самоврядування в умовах окупації, а також визначення правових наслідків незаконної відмови таких осіб від виконання їх повноважень чи здійснення державної зради або колабораційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Запровадження в Україні воєнного стану, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII, означало встановлення особливого правового режиму на території держави та надання особливих повноважень як органам державної виконавчої влади так і органам місцевого самоврядування громад [5].

Незважаючи на те, що за Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-IX [6], органи місцевого самоврядування продовжують виконання своїх обов'язків, однак їх повноваження зазнали трансформації відповідно до умов воєнного стану. Такі зміни стосуються розширення кола обов'язків: 1) утворення ради оборони; 2) забезпечення сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні оборонних та інших заходів; 3) співпраці з представниками Збройних Сил України (надалі — ЗСУ) та військовими адміністраціями; 4) погодження з органами виконавчої влади способів виконання окремих повноважень тощо.

Отже, діяльність депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів та їх заступників і секретарів відповідних рад на неокупованих територіях продовжувала здійснюватися у відповідності норм і приписів нормативно-правових актів, прийнятих органами державної влади до періоду та у періоду воєнного стану.

Верховна Рада України внесла ряд змін до Закону України «Про правовий режим воєнного

стану» [5] щодо забезпечення місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Зміни стосувалися врегулювання здійснення повноважень, спрощення процедури прийняття кадрових рішень щодо призначення на посади в апарат місцевого самоврядування та керівників комунальних структур тощо. Крім того, необхідність розв'язання складних проблем воєнного стану суттєво підвищила ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад, представниками громадських організацій, волонтерів щодо підтримки ЗСУ, розміщення на підконтрольних територіях евакуйованого із зони бойових дій цивільного населення та господарюючих суб'єктів тощо.

Проте, звернемо увагу на той факт, що під час воєнних дій окремі населені пункти України перебували чи наразі перебувають під тимчасовою окупацією. У результаті чого виникли питання щодо можливості та механізмів виконання обов'язків депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів і їх заступників, секретарів відповідних рад на територіях окупованих громад щодо забезпечення життєдіяльності населення цих громад.

Здійснимо нормативно-правовий аналіз наявності чи відсутності повноважень депутатів місцевих рад (надалі — місцевих депутатів) щодо саморозпуску, а також можливостей самостійного відсторонення себе сільськими, селищними, міськими головами, їх заступниками, секретарями рад та іншими посадовими особами місцевого самоврядування від виконання своїх повноважень у разі захоплення ворогом відповідного населеного пункту та створення неможливих умов для виконання своїх повноважень на тимчасово окупованих територіях.

Звернемо увагу на чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [7], який містить виключний перелік підстав для дострокового припинення повноважень місцевих рад, сільських, селищних чи міських голів (надалі — місцевих голів), інших посадових осіб місцевого самоврядування.

Зокрема, згідно зі ст. 78 зазначеного вище Закону повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути достроково припинені у випадках: 1) якщо рада прийняла рішення з порушенням Конституції України, інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом; 2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у встановлені законодавством строки, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання; 3) передбачених законами України «Про військово-цивільні адміністрації» [8], «Про правовий режим воєнного стану» [5].

У ст. 79 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» міститься перелік обставин,

настання яких може бути підставою дострокового припинення повноважень місцевих голів: 1) звернення з особистою заявою про складення повноважень голови; 2) припинення громадянства; 3) набрання законної сили обвинувальним вироком; 3⁻¹) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією...; 3⁻²) набрання законної сили рішенням суду про визнання його активів... необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави; 4) відкликання з посади за народною ініціативою; 5) визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер; 6) його смерті [7].

Повноваження місцевого голови та секретаря сільської, селищної, міської ради (за рішенням відповідної ради — ч. 5 ст. 50 [3]) можуть бути достроково припинені також у випадках, передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [5].

Розглянемо стан нормативно-правового регулювання відносин припинення повноважень чи виконання обов'язків інших посадових осіб місцевого самоврядування. У відповідності до ч. 1 ст. 20 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001 № 2493-III, крім загальних підстав, передбачених Кодексом законів про працю України, служба в органах місцевого самоврядування припиняється на підставі і в порядку, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», цим та іншими законами України, а також у разі: 1) порушення посадовою особою місцевого самоврядування Присяги; 2) порушення умов реалізації права на службу в органах місцевого самоврядування; 3) виявлення або виникнення обставин, що перешкоджають перебуванню на службі, чи недотримання вимог, пов'язаних із проходженням служби в органах місцевого самоврядування; 4) досягнення посадовою особою граничного віку перебування на службі в органах місцевого самоврядування [9].

У відповідності до розпорядження Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні» № 181-р від 24.02.2022 р. у разі наявності можливості, посадові особи та працівники місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ та організацій мають виконувати свої посадові обов'язки, визначені законодавством та Планом запровадження та забезпечення заходів здійснення правового режиму воєнного стану [10].

Визначивши на підставі аналізу нормативно-правових актів як джерел адміністративного права випадки правомірного чи протиправного припинення повноважень чи виконання обов'язків представниками органів місцевого самоврядування в умовах окупації, здійснимо характеристику Криміналь-

ного кодексу України (надалі — КК України) на предмет дослідження явища добровільної співпраці чинних посадових осіб органів місцевого самоврядування чи працівників комунальних підприємств, установ та організацій із призначеними окупаційними військами представниками місцевої влади та безпосередньо з військами агресора-окупанта буде розцінюватися як дій на підтримку ворога (державна зрада та колабораційна діяльність).

Звернемо увагу на той факт, що КК України містить визначення державної зради як діяння, умисно вчиненого громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підірвної діяльності проти України (ст. 111). Поряд із ризиком вчинення державної зради, для представників органів місцевого самоврядування на окупованих територіях існує ризик вчинення злочину — колабораційна діяльність (ст. 111-1) [11].

КК України передбачає відповідальність за публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до: 1) підтримки рішень, дій держави-агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора; 2) співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями, окупаційною адміністрацією держави-агресора; 3) невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України (ч. 1 ст. 111-1) [11].

Також КК України передбачена відповідальність за добровільне зайняття посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора. Тяжкість злочину кваліфікуватиметься залежно від статусу посади у фейкових органах влади окупантів. Зокрема: 1) добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій; 2) добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах або добровільне обрання до таких органів, а також участь чи публічні заклики до організації та проведення незаконних виборів, референдумів на тимчасово окупованій території (ч. 2 ст. 111-1) [11].

Іншу групу відповідальності за КК України становить діяльність щодо: 1) передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим

формуванням окупанта; 2) створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111-1) [11].

Висновки. Отже, в умовах воєнного стану заборонено проведення референдумів щодо припинення виконання обов'язків представницькими органами місцевого самоврядування, а прийняття самостійного рішення про відмову від виконання повноважень для місцевих депутатів, місцевих голів, їх заступників та секретарів відповідних рад не відповідає вимогам закону. Вважаємо за можливе для таких осіб, у разі неможливості проводити пленарні засідання та здійснювати інші види представницької, а також управлінської та виконавчої діяльності на тимчасово окупованих територіях свої територіальних громад, утримуватись від участі у роботі місцевої ради та діяльності робочих та виконавчих органів місцевої ради. Така поведінка сприятиме уникненню чи мінімізації загроз життю чи безпеці посадових та службових осіб органів місцевого самоврядування. Утримання посадових та службових осіб від участі у роботі законних представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування не може розцінюватись як державна зрада чи ко-

лабораційна діяльність. Припинення повноважень місцевого голови, який порушив норми Конституції чи законів України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень, неможливе у ніякий інший спосіб, лише у судовому порядку, що визначається нами як прояв верховенства права та законності у правовій державі. Інші посадові особи (крім перерахованих вище осіб) органів місцевого самоврядування, при фактичній наявності такої можливості, можуть бути звільненими з посад за власним бажанням або за рішенням відповідного керівника.

Проте, звільнення представника органів місцевого самоврядування у зв'язку із переходом на бік ворога не звільняє таку особу їх від кримінальної відповідальності за вчинення злочинних дій на підтримку ворога (державна зрада та колабораційна діяльність). Державна зрада характеризується прямим умислом, оскільки особа, що вчиняє зазначені дії, має усвідомлювати, що здійснює перехід на бік ворога в умовах воєнного стану та бажає настання відповідних наслідків від своїх дій. Перехід на бік ворога є закінченим злочином з того моменту, коли депутат місцевої ради; сільський, селищний, міський голова, його заступник чи секретар відповідної ради, інший працівник місцевого самоврядування виконав в інтересах ворога певні дії на шкоду державним інтересам суверенної України.

Література

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
2. Іваненко М. М. Законодавче забезпечення публічно-приватного партнерства в сільській місцевості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 146–151.
3. Курило В. І., Мушенюк В. В. Значення місцевих податків у процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Актуальні проблеми створення інтелектуальних і промислових парків: Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 22 лютого 2016 року). Ред. кол. В. В. Галунько та ін. К. : «МП Леся», 2016. С. 49–51.
4. Кобрин В. С., Нос Ю. С., Полух Р. В. Особливості реалізації повноважень сільським, селищним, міським головами в умовах правового режиму воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 72–80. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/14.pdf> (дата звернення: 11.01.2024).
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 10.01.2024).
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/conv/print> (дата звернення: 10.01.2024).
8. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 87.
9. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 33. Ст. 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 10.01.2024).

10. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 181-р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.01.2024).

11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (редакція від 01.01.2024). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.01.2024).

References

1. Kontseptsiya reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukrayini: skhvalena Rozporyadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 01.04.2014 № 333-r. [The concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 1, 2014 № 333-r.] *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal — Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

2. Ivanenko, M. M. (2020). Zakonodavche zabezpechennya publichno-pryvatnoho partnerstva v sil's'kiy mistsevosti [Legislative provision of public-private partnership in rural areas]. *Pivdenoukrayins'kyu pravnychyu chasopys — South Ukrainian legal journal*, 3, 146–151 [in Ukrainian].

3. Kurylo, V. I., & Mushenok, V. V. (2016). Znachennya mistsevyykh podatkov u protsesi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukrayini [The importance of local taxes in the process of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine]. *Aktual'ni problemy stvorenniya intelektual'nykh i industrial'nykh parkiv: Zbirnyk materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. — Actual problems of creating intellectual and industrial parks: Collection of materials All-Ukrainian. science and practice conf.* (pp. 49–51). K.: “MP Lesya” [in Ukrainian].

4. Kobryn, V. S., Nos, Yu. S., & Polyukh, R. V. (2023). Osoblyvosti realizatsiyi povnovazhen' sil's'kym, selyshchnym, mis'kym holovoyu v umovakh pravovoho rezhymu voyennoho stanu. [Peculiarities of the exercise of powers by village, township, and city mayors in the conditions of the legal regime of martial law]. *Elektronne naukove vydannya “Analitichno-porivnyal'ne pravoznavstvo” — Electronic scientific publication “Analytical and comparative jurisprudence”*, 4, 72–80. Retrieved from <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/14.pdf> [in Ukrainian].

5. Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 12.05.2015 № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated May 12, 2015 № 389-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennya Ukazu Prezydenta Ukrayiny “Pro vvedennya voyennoho stanu v Ukrayini”: Zakon Ukrayiny vid 24.02.2022 № 2102-IX [On the approval of the Decree of the President of Ukraine “On the introduction of martial law in Ukraine”: Law of Ukraine dated February 24, 2022 № . 2102-IX]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal — Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> [in Ukrainian].

7. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 21.05.1997 № 280/97-VR [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine dated May 21, 1997 № . 280/97-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/conv/print> [in Ukrainian].

8. Pro viys'kovo-tsyvil'ni administratsiyi: Zakon Ukrayiny vid 03.02.2015 № 141-VIII [On military-civilian administrations: Law of Ukraine dated February 3, 2015 № . 141-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — The Official Bulletin of the Verkhovna Rada* [in Ukrainian].

9. Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovryaduvannya: Zakon Ukrayiny vid 07.06.2001 № 2493-III [On service in local self-government bodies: Law of Ukraine dated June 7, 2001 № 2493-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> [in Ukrainian].

10. Pytannya zaprovadzhennya ta zabezpechennya zdiysnennya zakhodiv pravovoho rezhymu voyennoho stanu v Ukrayini: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24.02.2022 № 181-r [The issue of introducing and ensuring the implementation of measures of the legal regime of martial law in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 24, 2022 № 181-r]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal — Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

11. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny vid 05.04.2001 № 2341-III [Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001 № 2341-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — The Official Bulletin of the Verkhovna Rada*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].